herpy

KAMELEONER

Jacksons kameleon

Trioceros jacksonii

Trioceros jacksonii er en middels stor kameleon fra fjellskogene i Kenya og Tanzania. Hannen har tre fremoverrettede horn, og hunnen føder levende unger i stedet for å legge egg. Arten krever kjølige netter, høy nattefuktighet og omhyggelig stell, så den er mest for den erfarne holderen.

Familie: Chamaeleonidae Engelsk: Jackson's Chameleon Tidligere navn: *Chamaeleo jacksonii; Chamaeleon jacksonii*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**15-38 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**5-9 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Fjellskog**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**60 × 60 × 120 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**20-24 °C**
Varmeplass	**27-30 °C**
Temperatur, natt	**10-15 °C**
Luftfuktighet	**40-100 %**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Levendefødende**
Kjønnsmoden	**5-12 mnd.**
Kullstørrelse	**8-30 unger**
Drektighet	**150-180 dager**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Trioceros jacksonii er en middels stor, trelevende kameleon. Voksne dyr måler typisk 15-25 cm. Hannen blir opptil 38 cm og har tre fremoverrettede horn på hodet. Hunnen blir høyst omtrent 25 cm og har ingen eller bare små horn. Grunnfargen er lysegrønn med mørkere tegning, og fargene skifter etter humør, temperatur og hensikt, ikke etter omgivelsene.

Arten består av tre underarter. *T. j. xantholophus* fra Mount Kenya-området er den største og den som oftest ses i handelen. Hunnen har ingen horn. *T. j. jacksonii* dekker de øvrige kenyanske bestandene, som er forskjellige og blir 20-25 cm; hunnene har ett eller tre små horn, og underarten blir trolig delt videre. *T. j. merumontanus* fra Mount Meru er den minste, 17-20 cm, og har lange, smale horn i forhold til kroppen. Hunnen har ett lite horn. Underarten er sjelden i fangenskap.

Ved kjeveleddet sitter en tinningkjertel som avgir en skarp lukt. Den brukes trolig til å lokke til seg insekter og til å skremme bort rovdyr. Kjertelen kan bli betent når immunforsvaret er svekket, så munnen bør ettersees jevnlig.

T. j. xantholophus ble innført til Hawaii i 1972. Bestanden der stammer fra omtrent 36 dyr, og den smale stammen ses som mindre dyr og skjeve horn. I USA kommer de fleste dyrene i handelen fra Hawaii, mens dyrene i Europa stammer fra Afrika.

Arten er mindre territorial enn mange andre kameleoner, og konfliktene består mest av trusler. Unge dyr er ofte mer forsvarsklare enn voksne. Kroppsspråket er mer dempet enn hos mange andre kameleoner, og det gjør at stress lett overses.

Utbredelse og leveområde

Trioceros jacksonii lever i det sørlige og sentrale Kenya og i det nordlige Tanzania. I Kenya finnes arten i høylandet rundt Nairobi og Kikuyu, i det sentrale høylandet og på Mount Kenya. I Tanzania finnes den bare på Mount Meru, der underarten *T. j. merumontanus* lever.

På Hawaii, i California, i Florida og noen få andre steder lever det innførte bestander av *T. j. xanthologus*, og på Hawaii er den en invasiv art. De hører ikke til artens naturlige utbredelse.

> **Naturlig utbredelse:** Kenya og Tanzania.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i skog og skogkant, kratt og hager i fuktige fjellområder, typisk i 1.600-2.440 m høyde. Nedbøren er sesongbestemt og over 1.270 mm i året, med to regntider og to tørketider. Dagtemperaturen ligger oftest på 16-27 °C, og nettene er kjølige, ned til omtrent 4-18 °C.

Luftfuktigheten følger en tydelig døgnrytme. Om natten stiger den mot 100 %, og tåken legger dugg på bladene. Om dagen faller den til omtrent 30-50 %. Levendefødselen henger trolig sammen med det kjølige høylandsklimaet. Arten klarer seg også tett på mennesker, i hekker, små trær, hager og plantasjer.

Stell

TERRARIET

Et voksent dyr trenger et terrarium på minst 60 × 60 × 120 cm (lengde × bredde × høyde). Høyden er viktigere enn bunnarealet, fordi arten bruker hele høyden. Ungdyr trives i 40 × 40 × 75 cm til de er 10-12 måneder gamle, og flyttes så opp. Hanner og hunner holdes hver for seg. I parringstiden blir hannen urolig, særlig når en hunn er i synsvidde, og da er ikke noe terrarium stort nok.

Nett- eller hybridterrarier gir god ventilasjon. Tre lukkede sider holder bedre på nattefuktigheten enn et rent nett-terrarium. Stillestående luft gir bakterievekst og luftveisinfeksjoner, så en liten vifte er nødvendig hvis luften står stille.

Innred terrariet som en skogkant med to soner: en åpen solplass øverst og et tett, bladrikt område der dyret kan trekke seg tilbake. Tilbaketrekningsområdet er avgjørende for trivselen. Bruk tynne greiner, kork og naturlige lianer som krysser hverandre i flere høyder. Kunstige lianer må ikke brukes. Levende planter som gummitre og pothos gir skjul og holder på fuktigheten. Bunnsubstrat er ikke nødvendig. Et avløp i bunnen med en bøtte under fører bort overskytende vann, slik at det ikke blir stående skittent vann i terrariet.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Arten er et høylandsdyr og tåler varme dårlig. Dagtemperaturen i terrariet skal være 20-24 °C. På solplassen under lampen skal det være 27-30 °C. Tegn på varmestress ses allerede når hele terrariet kommer over 27 °C.

Nattemperaturen skal falle til 10-15 °C, altså 5-10 °C under dagen. Uten et tydelig fall svekkes dyret gradvis, trolig fordi hvilen blir for dårlig. I en varm leilighet kan klimaanlegg være nødvendig.

Heng varmelampen over terrariet i stedet for på lokket, og bruk en kraftigere pære i større avstand, slik at varmen blir mild. Kameleoner merker forbrenning dårlig. Test med håndbaken der dyrets hode sitter. Sitter dyret under pæren i mer enn en halv time, henger det i nettet under lampen, eller forblir det mørkt og sløvt, er solplassen for kald. For mye varme viser seg først som skader: grå, brente flekker, sår og smeltede ryggpigger. Start derfor heller for lavt enn for høyt.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal følge artens døgnrytme: omtrent 90-100 % om natten og 40-50 % om dagen. Konstant 60-80 % er ikke riktig og kan gjøre dyret sykt. Alle overflater skal være tørre i løpet av dagen. Greiner som hele tiden er våte, gir sår på føttene og er grobunn for bakterier og mugg.

Sett to digitale hygrometre i hver sin ende av terrariet. Tåke fra en ultralydforstøver og en sprøyte eller et sprinkleranlegg om natten skaper nattefuktigheten. Dugg på bladene like før lyset slås på gir dyret mulighet til å drikke om morgenen. Luften skal være i bevegelse mens fuktigheten er høy. Kjør ikke forstøveren mens varmelampen er på, og bruk destillert vann i forstøveren.

Dyret drikker vanndråper fra bladene, ikke fra en skål. Et dryppanlegg som går noen timer sent på ettermiddagen, er en ekstra mulighet. Dagsprøyting er ikke nødvendig, og arten liker ikke å bli sprøytet direkte.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og krever mye lys. Et T5 HO-rør med 6500 K eller en kraftig LED-lampe over hele terrariets bredde gir lyset. Dagslengden er 12 timer hele året, for Kenya ligger nær ekvator.

UVB er nødvendig. Bruk et T5 HO-UVB-rør i en enkeltreflektor, og sikt mot en UV-indeks på 3-4 på solplassen, høyst omtrent 6. Arten regnes til Ferguson-sone 2-3. Underarten *T. j. merumontanus* lever høyere og krever minst 4. Indeksen avhenger av avstanden og av hvor mye nett som ligger mellom rør og dyr, så en UV-måler er til stor hjelp. Dyret skal kunne søke ned i skyggen under bladene.

Direkte sollys gjennom et vindu er sterkt og kan overopphete dyret. UVB-rør skiftes etter produsentens anvisning, fordi effekten faller med alderen.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

T. jacksonii er insektetende. Byttet må høyst være like stort som avstanden mellom øynene. Varier fôret: gresshopper, sirisser, kakerlakknymfer, fluer og små biller. Mel- og voksorm og superorm hører til godbitene, høyst én gang i uken. Voksne kakerlakker er for rike på urinsyre og kan gi urinsyregikt. Insekter fra naturen må ikke brukes.

Unger opptil tre måneder skal ha alt det fôret de kan spise, to ganger om dagen. Ved 3-6 måneder er det 10-12 små insekter daglig, ved 6-12 måneder 8-10 middels store insekter daglig. Voksne dyr får 3-8 insekter annenhver dag. Overvekt er vanlig og gir problemer for hunnene. Drektige hunner får litt mer, for eksempel fem insekter annenhver dag.

Fôrinsektene skal selv få et rikt fôr av grønnsaker og korn. Kalk uten D3 dryssles på hvert fôr. Resten av D3-behovet dekkes av UVB. Multivitamin gis bare sparsomt med lavt innhold av A- og D3-vitamin, for arten er følsom for overdosering og kan få ødem. Et dyr som bare vil ha favorittfôret, er oftest mett. Hopp over et måltid, og tilby det vanlige fôret igjen.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Arten holdes enkeltvis hele livet. Hanner er territoriale og bør aldri kunne se hverandre. To dyr samles bare når en hunn flyttes til en hann for paring.

Dyret er rolig, og de fleste tåler en kort tur ut av terrariet, men arten er et utstillingsdyr, ikke et kjæledyr. Gi en ny kameleon 1-2 uker i fred. Venn den etterpå til å ta fôr fra hånd eller pinsett, og la den selv gå opp på hånden. Grip den aldri, for ribbeina er skjøre. Høyst 5-10 minutters håndtering 1-2 ganger i uken er rikelig.

Kroppsspråket er dempet. Skarpe farger og gapende munn betyr trussel. Matte farger betyr ro eller underordning. Nesten svart er tegn på sykdom eller stress.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen kjennes på de tre hornene. Hunnene av *T. j. xantholophus* har ingen horn, mens hunnene av *T. j. jacksonii* har ett eller tre små horn og hunnene av *T. j. merumontanus* ett. Hannen blir større enn hunnen. Kjønnsmodningen inntrer etter 5-12 måneder, og dyrene er utvokste ved omtrent ett år. Hunnen må ikke være overvektig, for fettputene ved hoftene kan trykke på eggleder og gjøre fødselen vanskelig.

Hunner som har vært sammen med en hann, kan føde unger i opptil to år etterpå, også uten ny paring. Er det en hunn i huset, kan det plutselig komme unger.

PARRING

Det er ingen fast parringssesong. Arten kommer fra et område med to regntider og to tørketider i året, og paringen forekommer hele året, med hyppigst aktivitet om våren og forsommeren. En hunn som er paringsvillig, lar hannen stige opp på seg. Er hun ikke klar, gaper hun, svaier truende og viser flekkete farger.

Flytt hunnen til hannens terrarium, og skill dyrene når paringen er over eller hunnen viser avvisning. Hannen blir urolig og klatrer uavbrutt på sidene når en hunn er i synsvidde.

EGGLEGGING OG KULL

Arten er levendefødende. Hunnen bærer eggene i kroppen, og ungene fødes i en tynn hinne kort tid før de skulle ha klekket. Drektigheten varer omtrent 5-6 måneder, og et kull er på 8-30 unger. Hos *T. j. merumontanus* er kullet på 5-10. Hunnen kan få flere kull etter én paring.

Hunnen slutter å spise et par dager før fødselen. Det er et tegn på at ungene er på vei. Under drektigheten skal hun ha litt mer fôr enn ellers, og terrariet skal ha de samme forholdene som før. Det er ikke behov for en eggleggingskasse.

INKUBASJON

Det er ingen inkubasjon, fordi eggene utvikles i hunnens kropp. Temperaturen i terrariet skal være den samme som ellers, med kjølige netter og høy nattefuktighet, for hunnens kondisjon under drektigheten avgjør ungenes helse. Drektigheten varer omtrent 5-6 måneder.

Sammen med ungene kan hunnen føde ubefruktede egg, og dem kan hun få vanskelig for å bli kvitt hvis hun er overvektig. Er hunnen anspent, mørk og slutter å spise uten å føde, må hun til veterinær.

Les mer: Inkubasjon av egg

OPPDRETT AV UNGER

Nyfødte unger er ikke så hardføre som unger av mange andre kameleoner. Ungene holdes i et nett- eller hybridterrarium på 40 × 40 × 75 cm med samme klima som de voksne og med mye løv og mange greiner. Fôr dem rikelig to ganger om dagen, med små insekter som fluer og små sirisser. En nyfødt kan spise opptil 20 av dem om dagen. Dryss fôret med kalk.

Unger som er født hos en importør etter en viltfanget mor, har sjelden fått den samme gode starten som unger fra en erfaren oppdretter. Planlegg hvor ungene skal ta veien, før en hunn pares. Dyr fra Kenya og fra Hawaii bør ikke krysses hvis man vil holde bestandene rene.

Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Helse og vanlige feil

Typiske problemer og feil i stellet:

- Luftveisinfeksjoner: hyppig gaping, pusting med åpen munn, rødme i munnen. Skyldes oftest stillestående luft, for våte overflater eller for lav nattetemperatur.
- Betennelse i tinningkjertelen ved kjeveleddet når immunforsvaret er svekket. Se etter i munnen jevnlig.
- Beinskjørhet (MBD) ved for lite UVB eller kalk. Dyret får bløte kjever, ujevne lemmer og skjeve horn.
- Ødem av overdosering med vitaminer, særlig A og D3. Gi bare lite multivitamin.
- Forbrenninger fra varmepæren: grå flekker, sår og smeltede ryggpigger.
- Fotsår og mugg fra konstant våte greiner og skitne terrarier.
- Overvekt og vansker med å føde hos hunner. Eggleder ne klemmes av fettputene.
- Urinsyregikt ved hyppig fôring med voksne kakerlakker.

Vei dyret hver måned. Et vekttap på 10 % eller mer tyder på sykdom. Kontakt en veterinær med erfaring med krypdyr ved opphørt fôropptak, mørk farge, slapphet eller pustebesvær.

Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.